

Staranje v digitalni družbi

Prispevali:
Igor Voljč, Inštitut Emonicum,
zavod za aktivno in zdravo življenje

Ljubljana, september 2015

1. Uvod

Mobilnost, informiranost in vključenost v družbo ter zdravje morajo biti dostopni posameznikom v vseh starostnih obdobjih. Ne glede na starost želijo ljudje karseda svobodno, varno in samostojno živeti in se gibati v svojem okolju. Poleg dostopa do življenjsko pomembnih storitev in ustanov so prav tako pomembni tudi socialni stiki in vključenost v lokalno okolje in družbo.

Nove tehnološke rešitve omogočajo večjo neodvisnost, samostojnost, informiranost in vključenost starejših, ki lahko na ta način s svojimi izkušnjami, znanjem in željami pomembno prispevajo k družbi. V sodobni digitalni družbi in vsakdanjem življenju igra zato informacijsko-komunikacijska tehnologija (IKT) vedno pomembnejšo vlogo. Uporabljamo jo pri delu, vsakodnevnih stikih, kot tudi na področju javnih storitev, kulture, zabave, preživljanju prostega časa in sodelovanju v lokalni skupnosti. Poleg tega je tehnologija IKT gonilo rasti in novih delovnih mest. Storitve, znanja in veščine, informiranje in vsebine IKT in njihova uporaba predstavljajo naraščajoči del v vseh vejah družbe in gospodarstva. Tehnologija IKT s tem prispeva k večji kakovosti vsakdanjega življenja in omogoča večjo socialno vključenost in aktivnost starejših, ki jim omogoča lažji dostop do informacij, sredstev javnega obveščanja, različnih vsebin in novih inovativnih storitev. S tem jim ponuja več priložnosti in zmanjšuje diskriminacijo in jih podpira pri njihovem neodvisnem življenju v domačem okolju. Potencial IKT za podporo starejših in skupnosti, v katerih živijo, je velik. Tehnologija IKT ima velik potencial za učinkovitejše upravljanje in zagotavljanje zdravstvenih storitev in nege, z ustreznim združevanjem in povezovanjem zainteresiranih skupin pa omogoča inovacije na področju oskrbe v lokalnem okolju in samooskrbe. Zaradi tega je še toliko bolj potrebno spodbujati razvoj ustreznih poslovnih modelov in sprejeti takšne ukrepe, ki bodo starejšim in invalidom omogočili dostop in enakopravno uporabo novih tehnologij. To velja tudi za sposobnost samostojne in neodvisne uporabe novih digitalnih naprav, novih rešitev in storitev, na primer na področju telekomunikacij, zdravja, nege in oskrbe.

2. Definicija staranja v digitalni družbi

Danes živimo vse dlje, zato bodo tudi v prihodnje naraščali stroški izvajanja zdravstvenih in socialnih storitev. Z uporabo in pomočjo tehnologije IKT lahko ohranimo stroškovno učinkovitost v zdravstvu in socialnem varstvu, z njeno pomočjo lahko ljudje v vseh starostnih skupinah bolje upravljajo s svojim zdravjem, živijo kakovostnejše življenje in so bolj aktivno vključeni v družbo. IKT lahko zagotovi dostop do boljših in cenejših zdravstvenih storitev, večjo neodvisnot, opolnomočenje in vključenost v družbo za aktivno in zdravo starost. Z večjo uporabo IKT tehnologije in rešitev lahko zagotovimo višjo kakovost življenja, večjo neodvisnost in vključenost starejših v družbo in bolj trajnostno in vzdržno zdravstveno in socialno varstvo.

3. Argumentacija problema

Razlogov za slabšo uporabo tehnologij IKT med starejšimi je več, od geografske oddaljenosti in z njo povezane slabše dostopnosti tehnologije, upadanja in/ali omejenih telesnih in umskih sposobnosti, neznanja tujega jezika, neznanja uporabe naprav ter omejenih finančnih zmožnosti ter ekonomske stiske. Pogoji za uspešno rabo tehnologij so njihova dostopnost, znanje za njihovo uporabo, razpolaganje in obvladovanje uporabniških naprav IKT s strani uporabnika ter obstoj in delovanje ustreznih služb za pomoč. Ključni problem starejše generacije je, da se nikoli niso dovolj spoznali s tehnologijo in aplikacijami IKT. Zaradi tega je potrebno zagotoviti ustrezno izobraževanje in usposabljanje za dvig digitalne pismenosti, poskrbeti je treba tudi za cenovno in geografsko dostopnost.

Omejitev, ki jo je tudi potrebno upoštevati pri razvoju in uvajanju rešitev IKT za starejše, so njihove zmanjšane in/ali omejene fizične in psihične zmožnosti. Zaradi tega so starejši pri premagovanju težav pogosto odvisni tudi od pomoči sorodnikov in prijateljev. Rešitev je v ustreznem oblikovanju in zasnovi storitev, ki so prilagojene zmožnostim uporabnikov. Aktivna vloga starejših pri snovanju in preizkušanju rešitev je zato ključnega pomena in bistveno prispeva k primernemu oblikovanju do uporabnikov prijaznih rešitev, ki odgovarjajo na resnične in vsakodnevne težave starejših.

V Sloveniji je stopnja razširjenosti in uporabe rešitev IKT zaenkrat precej nizka. Razlogi za to so predvsem v pomanjkanju strateškega načrtovanja, premajhnem med-sektorskem in interdisciplinarnem povezovanjem, pomanjkanju ustreznih poslovnih modelov in financiranja ter slabi informiranost uporabnikov.

Pri uporabi tehnologije IKT in staranja v digitalni družbi se srečujemo s številnimi izzivi:

- Digitalna nepismenost starejše populacije
- Neznanje, odpor in nezaupanje uporabnikov do novih tehnologij
- Vedno hitrejši razvoj tehnologije, ki povečuje digitalni razkorak
- Nezadostno pokrivanje in neenaka dostopnost tehnologije in storitev glede na geografsko lokacijo
- Socialna izolacija velikega števila starejših ljudi v domačem okolju
- Pomanjkanje tehnične standardizacije in razpršenost rešitev
- Izključujoča zasnova velikega števila storitev in naprav
- Starajoča družba in s tem povezano naraščajoče pomanjkanje izvajalcev formalne oskrbe
- Preobremenjenost neformalnih oskrbovalcev
- Nezadostna povezanost zainteresiranih skupin pri snovanju in izvajanju novih rešitev in storitev
- Ne-vključevanje starejših pri sooblikovanju rešitev

Ob dejstvu, da se podaljšujeta delovna in življenjska doba in da se prebivalstvo hitro stara je pričakovati, da bo pomen IKT za podporo starejših v prihodnje še naraščal. Temu primerno je

pričakovati, da se bo razvoj orodij in rešitev IKT na področju zdravega in aktivnega življenja starejših še naprej nadaljeval.

4. Prioritete na področju staranja v digitalni družbi

Med prioritete na področju staranja in digitalne družbe v Sloveniji lahko uvrstimo:

Upoštevati potrebe starejših za aktivno in zdravo starost s spodbujanjem razvoja novih inovativnih rešitev za izboljšanje zaposlitvenih priložnosti starejših, spodbujanjem prilagojenih programov usposabljanja za uporabo tehnologij IKT na delovnem mestu, nezaposlenih, upokojujencev in invalidov, večjo aktivno vključenost starejših v družbo in večjo kakovost, varnost in neodvisnost bivanja v domačem okolju s pomočjo novih rešitev AAL.

Zagotoviti večjo geografsko in cenovno dostopnost tehnologij IKT, vsebin in storitev za vse starejše, ne glede na njihovo materialno stanje, še posebej tistih, ki živijo v odmaknjenih podeželskih območjih Slovenije.

Izboljšati dostopnost in uporabnost rešitev in storitev IKT z vključevanjem starejših v razvoj novih rešitev in storitev, ki so zasnovane na uporabniku prijazen način in prilagojene starejšim uporabnikom, njihovem znanju in možnostim.

Izboljšati digitalno pismenost in e-znanja vseh skupin starejših s spodbujanjem formalnih in neformalnih programov usposabljanja in vseživljenjskega učenja na področju uporabe interneta, računalnika, pametnih naprav in e-vsebin.

5. Predlog ukrepov in aktivnosti

- Zagotoviti večjo geografsko dostopnost tehnologij IKT, vsebin in storitev, še posebej v odmaknjenih podeželskih območjih Slovenije (mobilni, širokopasovni dostop)
- Zagotoviti prilagojeno usposabljanje starejših na področju novih tehnologij v njihovem lokalnem okolju (uporaba računalnika, interneta, pametnih naprav in aplikacij)
- Zagotoviti večjo digitalno pismenost z vseživljenjskim pridobivanjem e-znanja
- Omogočiti večjo cenovno dostopnost in uporabnost naprav in storitev za vse sloje prebivalstva
- Zagotoviti finančno pomoč za družine ali osebe, za katere so cene osnovne opreme (računalnik, programska oprema, modem), dostopa in storitev nedosegljive.
- Spodbujati razvoj naprav in rešitev, ki morajo biti prilagojene potrebam in tehničnim zmožnostim starejših
- Vključevanje starejših v načrtovanje in razvoj novih rešitev in storitev
- S pomočjo IKT tehnologij zagotoviti starejšim sodelovanje v družbi brez diskriminacije
- Med-sektorsko povezovanje med ključnimi deležniki na področju storitev (zdravje, nega, oskrba, mobilnost, izobraževanje, prosti čas)

- Razvoj novih zdravstvenih in socialnih storitev, ki v ospredje postavljajo zdravega posameznika, ne zgolj bolnika ali pacienta
- Večje opolnomočenje starejših, ki lahko prevzamejo večjo odgovornost pri upravljanju svojega življenja, zdravja in dolgoročnega počutja
- S pomočjo novih tehnologij izboljšati kakovost, učinkovitost in dostopnost zdravstvenih storitev in oskrbe
- Spodbujanje razvoja novih storitev na področju tele-medicine in e-zdravja
- Spodbujanje razvoja novih rešitev in naprav za neodvisno življenje starejših
- Varovanje dostojanstva in zasebnosti starejših
- Imenovanje med-sektorske skupine strokovnjakov, ki bi usklajevali aktivnosti na tem področju
- Večje vključevanje lokalnih skupnosti
- Sodelovanje v omrežjih EU
- Vzpostavljanje grozdov zainteresiranih skupin in deležnikov na lokalni ravni.

NOSILCI AKTIVNOSTI IN SODELUJOČI DELEŽNIKI

Rešitve IKT združujejo širok nabor udeležencev, ki prihajajo iz različnih sektorjev:

- Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport
- Ministrstvo za zdravje
- Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti
- Direktorat za informacijsko družbo
- Ponudniki dostopa (telekomunikacijski operaterji, kabelski operaterji)
- Ponudniki in razvijalci storitev IKT
- Razvijalci aplikacij ter programskih rešitev (pametni telefoni, systemske rešitve)
- Ponudniki zdravstvenih in socialnih storitev (Socialni zavodi, centri za socialno delo, združenja, zdravstvene ustanove, privatni sektor)
- Dobavitelji opreme in naprav
- Upravljalci stanovanjskih objektov (bivalno okolje)
- Izobraževalne ustanove (Univerza za tretje življenjsko obdobje)

Viri

Strategija razvoja informacijske družbe do leta 2020

Evropska Digitalna Agenda 2020

Independent living through technology – Elderly and disabled people's view about the use of information communication technology, I-stay @home, Joseph-Stiftung Kirchliches Wohnungsunternehmen, 2013

European initiative on an all-inclusive digital society: Frequently asked questions, Brussels, 2007

Connected Health White Paper, European Connected Health Alliance and Wragge&Co, 2014

Altern und Zukunft, Bundesplan für Seniorinnen und Senioren, Bundesministerium für Arbeit, Soziales und Konsumentenschutz, Avstrija, 2012

Das Alter hat Zukunft, Forschungsagenda der Bundesregierung für den demografischen Wandel, Bundesministerium für Bildung und Forschung (BMBF), Referat Demografischer Wandel; Mensch-Technik-Kooperation Bonn 2011

Alter – Generation mit Zukunft, Antworten zum Thema Alter und Älterwerden, Pro Senectute Schweiz, 2001

Overview on health promotion for older people in the Netherlands, Katja van Vliet and Trudi Nederland, Verwey-Jonker Instituut, 2007

ACTIVE AGEING POLICIES IN FINLAND (2004), Hanni Piekkola

Projekt eZdravje, Slovenija

ICT & Ageing, European Study on Users, Markets and Technologies, 2008

The role of ICT and networking in healthy ageing, Ballesteros, S., Peter, C., Waterworth, E. L., and Waterworth, J. A., Facultad de Psicología, UNED, 28040, Madrid, Spain

Strategija razvoja informacijske družbe do leta 2020, Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport, Direktorat za informacijsko družbo, 2014

ICT for an Inclusive Society - European Commission, Riga, Latvia 2006